

Marek Białokur¹
Karolina Biedka²
Dariusz Gołębiowski³

Generał Kazimierz Sosnkowski jako sejmowy patron roku 2025 i jego upamiętnienie we współczesnej przestrzeni publicznej

Streszczenie

Tekst poświęcony jest postaci generała Kazimierza Sosnkowskiego (1885–1969) w kontekście jego „obecności” w polityce pamięci współczesnej Polski (przestrzeni publicznej). Artykuł ma charakter przekrojowy i składa się z trzech powiązanych części. W pierwszej przedstawiono genezę i charakter parlamentarnych uchwał ustanawiających patronów roku w Polsce po 2001 roku, wskazując na ich znaczenie jako narzędzia polityki historycznej i edukacyjnej. Druga część koncentruje się na analizie procesu legislacyjnego uchwały Sejmu RP z 2024 roku, ustanawiającej rok 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego – od złożenia projektu, przez przebieg prac sejmowych, aż po ostateczne przyjęcie dokumentu. Część trzecia, najobszerniejsza i jednocześnie kluczowa w całym artykule, poświęcona jest sylwetce Sosnkowskiego i jego obecności we współczesnej przestrzeni publicznej. Autorzy ukazują go jako wybitnego, lecz niedocenionego męża stanu, zasłużonego dowódcę i polityka, którego postać, mimo bogatego dorobku, pozostaje na peryferiach społecznej pamięci. Wskazują także na potrzebę przywrócenia jego osoby edukacji historycznej i kulturze pamięci, szczególnie w kontekście współczesnych debat o tożsamości narodowej.

Słowa kluczowe: Kazimierz Sosnkowski, patron roku, uchwały sejmowe, polityka pamięci, historia Polski XX wieku, edukacja historyczna, przestrzeń publiczna

¹ Dr hab. Marek Białokur, prof. UO, Instytut Historii, Uniwersytet Opolski, ul. Strzelców Bytomskich 2, 45-084 Opole, e-mail: mbialokur@uni.opole.pl, nr ORCID: 0000-0002-8475-033X.

² Dr Karolina Biedka, Instytut Historii, Uniwersytet Opolski, ul. Strzelców Bytomskich 2, 45-084 Opole, e-mail: karolinabiedka@interia.pl, nr ORCID: 0000-0002-4836-3383.

³ Dr Dariusz Gołębiowski, Instytut Śląski, ul. Piastowska 17, 45-082 Opole, e-mail: d.gol@interia.pl, nr ORCID: 0000-0001-6064-4092.

General Kazimierz Sosnkowski as the parliamentary Patron of the Year 2025 and his commemoration in contemporary public space

Abstract

The article is devoted to the figure of General Kazimierz Sosnkowski (1885–1969) in the context of his presence in the memory politics of contemporary Poland, particularly in public space. The text is cross-sectional in nature and consists of three interrelated parts. The first part outlines the origins and character of parliamentary resolutions establishing yearly patrons in Poland since 2001, emphasizing their role as tools of historical and educational policy. The second part focuses on the legislative process of the 2024 resolution of the Polish Sejm, which designated 2025 as the Year of General Kazimierz Sosnkowski — from the submission of the proposal, through parliamentary debate, to the final adoption of the document. The third and most extensive, as well as central part of the article, is devoted to Sosnkowski's biography and his presence in contemporary public discourse. The authors present him as a distinguished yet under-appreciated statesman, accomplished military commander, and political figure, whose legacy, despite its significance, remains on the margins of collective memory. They also point to the need to restore Sosnkowski's rightful place in historical education and cultural memory, especially in the context of current debates on national identity.

Keywords: Kazimierz Sosnkowski, patron of the year, parliamentary resolutions, memory politics, 20th-century Polish history, historical education, public space

Wstęp

Godna pamięci biografia gen. Kazimierza Sosnkowskiego jak w soczewce skupiła całą złożoność i tragizm polskich losów w XX wieku. Bohater niniejszego artykułu już od wczesnej młodości angażował się w działalność niepodległościową – był członkiem Organizacji Bojowej PPS, założycielem Związku Walki Czynnej (1908), po kryzysie przysięgowym wraz z Józefem Piłsudskim stał się więźniem magdeburskim, w latach 20. był ministrem spraw wojskowych, a następnie uczestnikiem wojny obronnej w 1939 roku i dowódcą Frontu Południowego. Po opuszczeniu kraju Sosnkowski pełnił funkcję Komendanta Głównego Związku Walki Zbrojnej (1939–1940), zaś po tragicznej śmierci gen. Władysława Sikorskiego objął stanowisko Wodza Naczelnego Polskich Sił Zbrojnych (1943–1944). Zakończenie II wojny światowej nie przyniosło jednak ani jemu, ani tysiącom innych Polaków szansy powrotu do ojczyzny. Generał zmarł na obczyźnie w 1969 r., a jego prochy, zgodnie z ostatnią wolą, sprowadzone zostały do kraju dopiero w 1992 r., a więc już w warunkach pełnej niepodległości. Generał Sosnkowski był nie tylko jednym z głównych podmiotów polskiego czynu niepodległościowego, ale także intelektualistą, tłumaczem, poliglotą i komentatorem

spraw politycznych. Wyróżniał się zarówno kompetencjami wojskowymi, jak i postawą moralną, niejednokrotnie stojącą w opozycji do bieżących kompromisów politycznych. Człowiekiem, któremu polska historiografia poświęciła już znaczną liczbę rzeczowych publikacji naukowych i popularnonaukowych (Brzoza 1989; Gaul 2006: 3–16; Kirszak 2008: 106–116; Kirszak 2012; Kulka 2013: 47–59; Pestkowska 1995; Wojewódzki 2009; Wyszczelski 2010; Zięba 2001: 524–539; Ziętara 1995). Miejscem ostatniego spoczynku Generała stała się Archikatedra Warszawska, z wielu względów nekropolia szczególna, kryjąca szczątki nie tylko metropolitów warszawskich, ale także wielu zasłużonych Polaków, między innymi prezydentów II Rzeczypospolitej – Gabriela Narutowicza i Ignacego Mościckiego oraz Henryka Sienkiewicza czy Ignacego Jana Paderewskiego. Zasługi Sosnkowskiego zostały uhonorowane uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (podjętą w 2024 r.), który ogłosił rok 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego. To wyróżnienie czyni z Sosnkowskiego nie tylko bohatera narodowej historii, ale także patrona edukacyjnego i kulturowego upamiętnienia, który zasługuje na trwałą obecność w świadomości społecznej

Mając na uwadze wskazane powyżej okoliczności, autorzy prezentowanego artykułu przeprowadzili analizę „obecności” generała Kazimierza Sosnkowskiego we współczesnej przestrzeni publicznej. W tym celu, opracowując tekst, zastosowali trzy komplementarne metody badawcze: metodę filologiczną (językową), służącą analizie narracji i języka używanego w badanych materiałach; metodę porównawczą, pozwalającą zestawiać różnice i podobieństwa między analizowanymi wątkami, oraz metodę statystyczną, umożliwiającą określenie częstotliwości i natężenia występowania analizowanych elementów. Zasadniczą część tekstu poprzedza syntetyczne ujęcie wątku znaczenia i funkcji uchwał parlamentarnych, które od początku XXI wieku stały się jednym z istotnych narzędzi symbolicznej polityki pamięci realizowanej przez Sejm i Senat RP. Aby dopełnić obraz, równie lakonicznie, ale z zachowaniem najważniejszych kwestii, w artykule zrekonstruowano także przebieg procesu legislacyjnego, który doprowadził do przyjęcia przez Sejm uchwały ustanawiającej rok 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego. Ukazując nie tylko formalne etapy procedury, ale również argumentację wnioskodawców, stanowiska posłów oraz kontekst społeczno-polityczny tego aktu.

Podjęcie powyższych zagadnień wynikało z potrzeby szerszego spojrzenia na mechanizmy kształtowania pamięci historycznej i edukacji obywatelskiej we współczesnej Polsce. Choć każda z analizowanych płaszczyzn mogłaby być przedmiotem odrębnego opracowania, ich zestawienie w jednym artykule pozwala nie tylko uchwycić pełniejszy

obraz obecności postaci Sosnkowskiego w sferze publicznej, ale też zadać pytania o skuteczność i spójność tych mechanizmów. Czy ustanowienie patrona roku ma szansę przełożyć się na rzeczywiste działania popularyzatorskie? Czy proces uchwałodawczy niesie ze sobą potencjał kulturotwórczy i edukacyjny, czy też pozostaje wyłącznie formalnym gestem? Autorzy nie mają jednak wątpliwości, że wybór generała Kazimierza Sosnkowskiego jako patrona roku stał się dobrą okazją, aby postawić te pytania, gdyż jego sylwetka łączy w sobie najważniejsze wątki polskiej historii XX wieku – walkę o niepodległość, ideową wierność zasadom, dylematy polityczne i wojenne, dramatyzm emigracyjnego losu, a zarazem wierność kulturze i intelektualnej refleksji. Dlatego wierzymy, że niniejszy artykuł przyczyni się do lepszego zrozumienia funkcji uchwał parlamentarnych ustanawiających patronów roku w Polsce, w tym analizy obecności tych osób we współczesnej przestrzeni publicznej.

Sejmowe i senackie uchwały ustanawiające patronów roku w Polsce

Od początku XXI wieku Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej systematycznie podejmują uchwały ustanawiające patronów kolejnych lat kalendarzowych (Białokur, Maresz 2025: 123–149; 2023: 253–324; 2024a: 93–136). Choć z perspektywy legislacyjnej są to akty o charakterze symbolicznym i niewiążącym, ich rola w kształtowaniu pamięci zbiorowej, edukacji historycznej i tożsamości narodowej jest nie do przecenienia. Uchwały te, mimo że nie posiadają mocy prawnej, pełnią funkcję opiniotwórczą, kulturotwórczą i tożsamościową, a ich znaczenie zwiększa się w miarę rozwoju publicznego zainteresowania przeszłością oraz wraz z rosnącą rolą historii w debacie publicznej (Secler 2018: 345–360; 2021: 209–226; Nijakowski 2021: 43–60).

Praktyka ustanawiania patronów roku ma swoją genezę w uchwale Sejmu RP z 2000 r., która po raz pierwszy ustanowiła rok 2001 Rokiem Ignacego Jana Paderewskiego. W tym samym roku patronem został również kardynał Stefan Wyszyński. W kolejnych latach posłowie rozszerzyli tę praktykę, uwzględniając nie tylko wybitne jednostki, ale także wydarzenia historyczne, idee społeczne czy instytucje. Od tamtej pory niemal każdy rok w Polsce ma swego oficjalnego patrona, a od 2006 r. patronaty ogłasza również Senat. Łącznie w latach 2001–2024 Sejm RP przyjął 102 uchwały patronackie, a Senat – 64.

W procesie ustanawiania patrona roku obowiązują określone regulaminy (MP 1992, nr 26, poz. 185; MP 2021, poz. 483, art. 33a). W Sejmie projekt uchwały musi zostać złożony do końca kwietnia roku po-

przedzającego patronat, a jego procedowaniem zajmuje się Komisja Kultury i Środków Przekazu. W Senacie zaś propozycje można zgłaszać do końca września, a pracują nad nimi Komisja Ustawodawcza oraz Komisja Kultury (MP 2018, poz. 846). W obu izbach obowiązuje limit pięciu uchwał patronackich na rok, choć w Sejmie bywa on przekraczany za zgodą marszałka izby. Dzięki temu niektóre lata, jak np. 2021, 2022, 2025, miały siedmiu, a rok 2024 nawet dziewięciu patronów.

Patroni wybierani są według różnych kryteriów (Secler 2011: 321–336; 2017: 115–124; Nijakowski 2017: 89–103; Skrzypek 2022: 171–185). Najczęściej upamiętniane są osoby z okazji rocznic urodzin lub śmierci – zazwyczaj okrągłych – takich jak setne, dwusetne, trzechsetne jubileusze. Przykładem może być Fryderyk Chopin (200. rocznica urodzin), Józef Wybicki (200. rocznica śmierci), Józef Piłsudski (150-lecie urodzin) czy Wisława Szymborska (100-lecie urodzin). Czasami jednak kryteria te są mniej oczywiste – jak w przypadku Jana Łaskiego czy Eugeniusza Kwiatkowskiego, których patronaty przypadały bez związku z klasyczną rocznicą. Drugą grupę stanowią wydarzenia historyczne, takie jak chrzest Polski, odzyskanie niepodległości, powstania śląskie czy bitwa warszawska. Bywa, że patronat obejmuje idee lub wartości – jak język polski, romantyzm, edukacja ekonomiczna czy demokracja lokalna. Częściej takie uchwały, w ostatnich latach, przyjmował Senat RP.

Analiza uchwał pokazuje pewne istotne tendencje. Dominuje upamiętnianie mężczyzn, choć w ostatnich latach coraz częściej wybierane są także kobiety – Irena Sendlerowa, Maria Konopnicka, Olga Boznańska, Wanda Rutkiewicz czy Jadwiga Zamoyska. Rośnie również liczba patronatów lokalnych i regionalnych, inicjowanych przez samorządy, instytucje kultury lub organizacje społeczne. Tego typu oddolne inicjatywy pokazują, że mechanizm upamiętnienia nie jest wyłącznie domeną elity politycznej, ale może być wyrazem społecznego zaangażowania i lokalnej tożsamości. W tym kontekście warto wspomnieć o Muzeum Hymnu Narodowego w Będolinie, które odegrało istotną rolę w doprowadzeniu do uchwalenia Roku Józefa Wybickiego (2022).

Nie bez znaczenia jest również to, że niektóre patronaty przyznawane są zaledwie kilka lub kilkanaście lat po śmierci postaci – jak w przypadku Ireny Sendlerowa (zmarła w 2008, patronat 2018), Jana Pawła II (zmarł w 2005, patronat 2015) czy Zbigniewa Herberta (zmarł w 1998, patronat 2018). To pokazuje, że decyzje parlamentarzystów są także odpowiedzią na społeczne oczekiwania. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że uchwały patronackie często stają się impulsem do szerszej aktywności społecznej i edukacyjnej. Obchody rocznicowe organizowane są przez szkoły, uczelnie, biblioteki, muzea, organizacje pozarządowe, a także instytucje samo-

rządowe. W ich ramach odbywają się konferencje naukowe, wystawy, konkursy, kampanie edukacyjne i medialne. Uchwały parlamentarne stają się w ten sposób początkiem szerokiego procesu społecznego, który przekracza ramy formalnej procedury legislacyjnej. Znaczącym przykładem tego działania była sejmowa uchwała ustanawiająca rok 2018 Rokiem Praw Kobiet – której skutkiem było wiele inicjatyw edukacyjnych poświęconych historii ruchów emancypacyjnych.

Mechanizm parlamentarnych uchwał patronackich należy również odczytywać w kontekście polityki pamięci i tożsamości historycznej. Uchwały te mają nie tylko upamiętniać, ale również pomagać lepiej zrozumieć historię. Każda decyzja o patronacie to także gest polityczny – selektywny wybór z przeszłości postaci lub wydarzenia, które uznaje się za szczególnie godne uhonorowania. Dzięki temu uchwały mogą wzmacniać określone narracje historyczne, a inne marginalizować. Bywa, że są wyrazem konsensusu politycznego, ale niejednokrotnie odzwierciedlają również bieżące spory ideowe. W IX kadencji Sejmu i X Senatu (2019–2023) wyraźnie zaznaczała się asymetria: Sejm zdominowany przez jedną formację polityczną (Prawo i Sprawiedliwość) przyjmował patronaty zgodne z jej linią ideową, podczas gdy Senat – w którym większość miała ówczesna opozycja (Koalicja Obywatelska i PSL) – uhonorowywał inne postaci i idee. Choć od tej reguły bywały wyjątki – *vide* podjęta tak przez Sejm, jak i Senat uchwała ustanawiająca rok 2024 Rokiem Wincentego Witosa (Białokur, Biedka, Drożdż i in. 2024: 25–44). Wybór patronów stał się *de facto* formą rywalizacji o „pamięć historyczną” między dwoma organami władzy ustawodawczej.

W analizowanym okresie podejmowania uchwał (2001–2024) obie izby parlamentu kilkakrotnie dublowały się w wyborze patronów, co najlepiej pokazują uchwały dotyczące Stefana Wyszyńskiego (2021), Fryderyka Chopina (2010), Tadeusza Kościuszki (2017) czy Wincentego Witosa (2024). Niektóre z uchwał odnosiły się także do tych samych rocznic, lecz inaczej interpretowanych. W wielu przypadkach powtarzały się również profesje i dziedziny życia – najczęściej honorowano postaci ze świata kultury, nauki, polityki i religii. Rzadziej wybierano bohaterów społecznych, działaczy lokalnych czy przedstawicieli środowisk mniejszościowych.

Problemem pozostaje także kwestia reprezentacji, zwłaszcza w kontekście proporcji płciowych, regionalnych i środowiskowych. Kobiety są wyraźnie niedoreprezentowane w zestawieniu patronów roku, co wskazuje na utrwalanie tradycyjnych hierarchii w narodowym kanonie pamięci. Brakuje również postaci z mniejszości narodowych i religijnych, a także przedstawicieli nowych ruchów społecznych. W tym kontekście przywołanie postaci takich jak Olga Boznańska (2025), Maria Grzego-

rzewska (2022), Wisława Szymborska (2023), Aleksandra Piłsudska (2023), Maria Pawlikowska-Jasnorzewska (2025) zasługuje na szczególne uznanie – nie tylko jako wyrównywanie proporcji, ale też jako przejaw „odświeżenia” dominujących narracji historycznych.

Mimo istotnych osiągnięć nie sposób nie dostrzec ograniczeń. W wielu przypadkach uchwały pozostają niezauważone przez szerszą opinię publiczną. Brakuje strategii komunikacyjnej i długofalowej polityki edukacyjnej towarzyszącej tym decyzjom. Często brakuje materiałów dydaktycznych dla szkół, popularnonaukowych publikacji czy wsparcia dla lokalnych inicjatyw. Paradoksalnie – im więcej patronatów, tym większe ryzyko ich rozmycia i utraty znaczenia. Tymczasem właśnie uchwały patronackie mają potencjał integrowania społeczeństwa, wzmacniania wspólnej tożsamości i promowania wartości, wokół których można budować wspólnotę (Zenderowski, Cebul 2020: 103–116).

Ustanawianie patronów roku przez Sejm i Senat RP jest jednym z przykładów instytucjonalizacji polityki pamięci. Z biegiem lat stało się narzędziem nie tylko narracyjnym, ale i społecznym. Decyzje parlamentarne wpływają na działalność instytucji edukacyjnych i kulturalnych, na przekaz medialny, a nawet są inspiracją dla takich instytucji jak Narodowy Bank Polski, który emituje okolicznościowe monety i banknoty kolekcjonerskie. Uchwały parlamentarne stają się więc częścią większego procesu kształtowania pamięci narodowej.

W tym kontekście decyzja Sejmu RP o ustanowieniu roku 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego nie jest wyłącznie gestem hołdu wobec wybitnego męża stanu, ale także działaniem o głębokim potencjale edukacyjnym, ideowym i kulturowym. Uhonorowanie Sosnkowskiego wpisuje się w szerszą tradycję upamiętniania żołnierzy, polityków i twórców państwowości II Rzeczypospolitej – takich jak Józef Piłsudski, Władysław Sikorski, Ignacy Jan Paderewski czy Wojciech Korfanty. Wybór ten pozwala także na przypomnienie mniej znanych wątków jego działalności – emigracyjnej, dyplomatycznej, ideowej – i włączenie ich do debaty o współczesnych wartościach, tożsamości oraz obowiązkach obywatelskich. A jak doszło do przyjęcia uchwały, która sprawiła, że generał Kazimierz Sosnkowski został patronem 2025 roku, w syntetyczny sposób przedstawiamy w kolejnej części artykułu.

Uchwała Sejmu RP ustanawiająca rok 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego. Przebieg procesu legislacyjnego

Proces legislacyjny dotyczący omawianej uchwały formalnie rozpoczął się 30 kwietnia 2024 r., kiedy to do Marszałka Sejmu wpłynął po-

selski projekt uchwały. Z jego inicjatywą wystąpiła grupa 44 posłów reprezentujących klub parlamentarny Prawa i Sprawiedliwości (Sejm RP, 2024, Poselski projekt...). Projekt otrzymał numer druku sejmowego 360 i został złożony zgodnie z art. 33a Regulaminu Sejmu RP. Reprezentantem wnioskodawców został poseł Piotr Babinetz, który podjął się obowiązku prezentacji i uzasadnienia projektu na posiedzeniu Komisji Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Środków Przekazu.

Treść projektu uchwały zawierała zarówno część normatywną, jak i rozbudowaną część merytoryczną – biograficzną i symboliczno-historyczną. Podkreślono w niej, że generał Kazimierz Sosnkowski to postać o szczególnym znaczeniu dla dziejów niepodległej Polski – członek Organizacji Bojowej PPS, współzałożyciel Związku Walki Czynnej, szef sztabu I Brygady Legionów, minister spraw wojskowych, wódz naczelny Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, a zarazem myśliciel, tłumacz, działacz społeczny i polityczny. Zwrócono uwagę na jego lojalność wobec idei niepodległościowej, opór wobec sowietyzacji Polski i sprzeciw wobec polityki ustępstw, jaką prezentowała część emigracyjnych elit w czasie II wojny światowej. Cytaty z Józefa Piłsudskiego, Mariana Kukieła, Kazimierza Wierzyńskiego i innych znanych postaci służyły uwiarygodnieniu narracji o Sosnkowskim jako przykładzie honoru i odpowiedzialności.

7 maja 2024 r. Marszałek Sejmu skierował projekt do pierwszego czytania w Komisji Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Środków Przekazu. Komisja ta, pod przewodnictwem Piotra Adamowicza z Koalicji Obywatelskiej, obradowała nad projektem 12 lipca 2024 r. (posiedzenie nr 29). Prace komisji miały merytoryczny i konstruktywny przebieg, cechowały się wysoką kulturą debaty i jednomyślnym poparciem projektu. Po zaprezentowaniu przez posła Babinetza pełnej sylwetki generała Sosnkowskiego i po przedstawieniu autopoprawki uwzględniającej sugestie Biura Legislacyjnego posłowie przystąpili do szczegółowego omawiania kolejnych akapitów projektu. W toku dyskusji wprowadzono szereg zmian redakcyjnych i doprecyzowujących, m.in. dotyczących określenia stopnia wojskowego, przyczyn dymisji Sosnkowskiego z funkcji Naczelnego Wodza czy też sformułowania „człowiek renesansu”. Dyskutowano nad jego metaforycznym znaczeniem – padła propozycja terminu „człowiek renesansowy”, by ostatecznie pozostawić pierwotne brzmienie. Komisja przyjęła projekt uchwały jednogłośnie, upoważniając Biuro Legislacyjne do ostatecznego przygotowania tekstu, a posła Babinetza wyznaczyła na sprawozdawcę. Sprawozdanie Komisji, zawarte w druku sejmowym nr 532, zostało przekazane Prezydium Sejmu z rekomendacją przyjęcia projektu w drugim czytaniu (Sejm RP, 2024, posiedzenie Komisji nr 29). Prace Komisji zakończyły się zgodnie

z harmonogramem i bez kontrowersji, co świadczyło o ponadpartyjnym porozumieniu przy dyskusjach nad tekstem uchwały (Sejm RP, 2024, Sprawozdanie Komisji druk nr 532).

Drugie czytanie projektu uchwały odbyło się podczas 16. posiedzenia Sejmu X kadencji 24 lipca 2024 r. Punkt dotyczący projektu uchwały Sosnkowskiego był 19. w porządku dziennym, a obradom przewodniczył wicemarszałek Sejmu Krzysztof Bosak. Poseł sprawozdawca Piotr Babinetz zaprezentował obszernie uzasadnienie historyczne, odwołując się do bogatego dorobku generała oraz jego działalności polityczno-wojskowej, dyplomatycznej i kulturalnej. Przywołał m.in. jego rolę w walkach września 1939 r., działalność jako Naczelnego Wodza w latach 1943–1944, sprzeciw wobec układu Sikorski–Majski, a także wypowiedzi świadków epoki. Poza już przywołanymi na forum Komisji dodał jeszcze słowa Macieja Rataja i Adama Doboszyńskiego.

Po wystąpieniu Babinetza rozpoczęła się debata klubowa, w której głos zabrali przedstawiciele wszystkich najważniejszych ugrupowań parlamentarnych. Krzysztof Mieszkowski (KO) podkreślił humanistyczny wymiar postaci Sosnkowskiego i jego sprzeciw wobec decyzji o wybuchu powstania warszawskiego, wskazując na przenikliwość i troskę generała o życie cywilów. Aleksandra Leo (Polska 2050 – Trzecia Droga) zwróciła uwagę na wybitne zdolności organizacyjne generała, podkreślając jego wkład w utworzenie Związku Walki Czynnej i znaczenie dla PPS. Tadeusz Samborski (PSL – Trzecia Droga) podkreślał szerokie zainteresowania pozawojskowe Sosnkowskiego, a Daria Gosek-Popiołek (Lewica) przypominała jego działalność w PPS i tragiczne dylematy w czasie przewrotu majowego. Dyskusja miała zgodny ton – wszyscy mówcy wyrazili uznanie dla postaci generała i zgodzili się co do potrzeby jej upamiętnienia (Sejm RP, 2024, Sprawozdanie stenograficzne obrad: 190–194).

Podczas dyskusji zgłoszono również pytania dotyczące planowanych obchodów, a przede wszystkim popularyzacji wiedzy o generale Sosnkowskim. Były to głosy konstruktywne, wskazujące na potrzebę uzupełnienia braków w zakresie wiedzy o Sosnkowskim w polskim społeczeństwie. Głos zabrał poseł Artur Szałabawka (PiS), który przypomniał o walce generała z analfabetyzmem poprzez przymusowe nauczanie w wojsku. Głosowanie nad projektem uchwały (nr 31) miało miejsce tego samego dnia o godzinie 17:27. Uchwała została przyjęta jednogłośnie. Za jej przyjęciem głosowało 444 posłów. Akt ten został opublikowany w Monitorze Polskim (MP 2024, poz. 740), uzyskując formalną moc obowiązującą (Sejm RP, 2024, Sprawozdanie stenograficzne obrad: 195–196).

W momencie zamykania redakcji niniejszego tomu, tj. wiosną 2025 r., można było zauważyć pozytywny, choć jeszcze ograniczony, oddźwięk społeczny podjętej uchwały. Szkoły, samorządy, instytucje kultury i organizacje obywatelskie zaczęły włączać się w organizację obchodów Roku Sosnkowskiego. Oznaczało to, że uchwała parlamentarna znalazła rezonans w przestrzeni publicznej. Czy zgodny z oczekiwaniami posłów, którzy przyjęli uchwałę, miały pokazać dopiero kolejne miesiące. A w szczególności listopad 2025 roku, kiedy przypadała okrągła 140. rocznica urodzin K. Sosnkowskiego, która stała się bezpośrednią inspiracją do przyjęcia uchwały. Można ją więc uznać za przykład skutecznego działania Sejmu jako depozytariusza pamięci zbiorowej. Dlatego też autorzy artykułu pragną zauważyć, że parlament – jeśli działa w duchu odpowiedzialności za wspólnotę – może pełnić funkcję nie tylko ustawodawczą, ale i kulturotwórczą, inicjując refleksję nad narodową tożsamością i przekazując wartości kolejnym pokoleniom. Uchwała ustanawiająca rok 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego okazała się nie tylko hołdem dla jednostki, ale również potwierdzeniem dojrzałości państwa demokratycznego, które rozumie rolę historii w kształtowaniu przyszłości. Stała się także dowodem na to, że możliwa jest ponadpartyjna zgoda w sprawach fundamentalnych dla wspólnoty narodowej.

Współczesne upamiętnienia generała Kazimierza Sosnkowskiego

Zasługujące na szczególne uznanie dokonania gen. Kazimierza Sosnkowskiego oraz jego patriotyzm i poświęcenie dla sprawy niepodległości Polski po raz pierwszy zostały docenione w stosownej uchwale Sejmu RP już w 2005 r., z okazji 120. rocznicy jego urodzin. Sejm przyjął wówczas uchwałę w sprawie uczczenia pamięci gen. Kazimierza Sosnkowskiego, w której czytamy:

W 120. rocznicę urodzin generała Kazimierza Sosnkowskiego – współtwórcy niepodległości Rzeczypospolitej z 1918 r. i zwycięstwa nad bolszewikami w 1920 r., polityka i ministra spraw wojskowych kilku rządów II Rzeczypospolitej, Naczelnego Wodza w latach 1943–1944, jednego z wybitnych przywódców polskiej emigracji niepodległościowej i niezłomnego orędownika sprawy polskiej na arenie międzynarodowej – Sejm Rzeczypospolitej Polskiej czci Jego pamięć.

Generał Kazimierz Sosnkowski – współtwórca Legionów Polskich i Wojska Polskiego odradzającego się po I wojnie światowej, dowódca, polityk i mąż stanu – dobrze zasłużył się Ojczyźnie.

Kazimierz Sosnkowski – symbol walki o niepodległość – wszedł na trwałe do naszej historii i powinien znaleźć godne miejsce w pamięci historycznej kolejnych pokoleń Polaków (MP 2005, nr 80, poz. 1125).

Nie mamy wątpliwości, że tego typu działania stanowią istotny element kształtowania pamięci historycznej społeczeństwa (Stobiecki 2018: 29–37), wpisują się równocześnie w bardzo ważny nurt tzw. *public history*, czyli historii w przestrzeni publicznej. Jak stwierdziła badaczka tego zjawiska, prof. Joanna Wojdon, pojęcie *public history* narodziło się w latach 70. XX wieku w Stanach Zjednoczonych, gdzie tłumaczono je jako historię „dla ludzi, przez ludzi, z ludźmi i o ludziach (...) i przeciwstawiano ją historii akademickiej, zamykającej się coraz bardziej we własnym świecie naukowych ustaleń” (Wojdon 2018: 11). Jest to więc dziedzina, która łączy historię z życiem społecznym, zachęcając odbiorców do refleksji nad przeszłością i kształtując pamięć zbiorową, a równocześnie wykracza poza tradycyjne ramy akademickie, dowodząc, że historia nie jest jedynie nauką, ale może i powinna stanowić ważny aspekt życia publicznego.

Jednym z najważniejszych wyróżników *public history* jest jej dostępność, odnosi się bowiem do wszelkich działań służących poznaniu i popularyzacji wydarzeń, zjawisk, a nade wszystko postaci związanych z konkretnymi faktami z przeszłości, przy wykorzystaniu środków nie zawsze kojarzonych z tradycyjnymi nośnikami przekazu naukowego. Można bowiem do nich zaliczyć nawet gry planszowe i komputerowe, memy internetowe, podcasty czy też tzw. odzież patriotyczną. Przyjrzyjmy się zatem, jakie miejsce we współczesnej polskiej przestrzeni publicznej zajmuje bohater niniejszego opracowania.

Pomniki

Pomniki odgrywają kluczową rolę w kreowaniu pamięci historycznej, umożliwiając w sposób symboliczny uczczenie bohaterów narodowych, ludzi kultury czy przywódców duchowych. Obecność pomników w przestrzeni publicznej wpływa na kształtowanie poczucia wspólnoty oraz dumy narodowej, ale także sprzyja promowaniu określonych wartości (Kowalewski 2007: 125–137; Gębczyńska-Janowicz 2010). W odniesieniu do postaci gen. Sosnkowskiego nie możemy jednak wskazać zbyt wielu przykładów tej formy upamiętniania. Na stronie internetowej Stowarzyszenia Pamięci Generała Kazimierza Sosnkowskiego wymieniono jedynie siedem tego typu obiektów – pomników, popiersi i obelisków, wliczając w to również zwieńczony popiersiem nagrobek Sosnkowskiego w Archikatedrze Warszawskiej.

Wśród rzeźb upamiętniających Generała wymienić można między innymi 3,5-metrowej wysokości tzw. Pomnik Pamięci, odsłonięty 3 listopada 2018 r. w Antoniowie. W miejscowości tej w 1938 r. Kazimierz

Sosnkowski wmurował kamień węgielny pod budowę nowej szkoły, która mogła powstać dopiero po II wojnie światowej i której Generał obecnie patronuje. Autorem wykonanej z piaskowca rzeźby był Ksawery Józef Dąbrowski, a przedstawia ona naturalnej wielkości postać Kazimierza Sosnkowskiego w generalskim mundurze w towarzystwie trzymającej bukiet chryzantem dziewczynki. Autor pomnika upamiętnił w ten sposób uwieczniony na fotografii moment powitania Sosnkowskiego przez dzieci z Antoniowa. Warto także wspomnieć, że w grudniu 2019 r. nieznani sprawcy zniszczyli pomnik, odcinając głowę Generała. W ciągu kilku miesięcy monument został jednak naprawiony przez jego twórcę – K.J. Dąbrowskiego.

W 2018 r., w ramach obchodów stulecia polskiej niepodległości, popiersie Kazimierza Sosnkowskiego odsłonięto również w tzw. Galerii Wielkich Polaków w Parku Jordana w Krakowie. Obok Generała uhonorowano w ten sposób także Wincentego Witosa, Wojciecha Korfanteo, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego oraz Józefa Hallera. Autorami wykonanych z brązu, a umieszczonych na postumentach z piaskowca popiersi byli Wiesław Bielak i Dorota Boryło.

Trzy lata później, pod koniec 2021 r., pomnik Generała stanął również w Sulejówku – mieście ściśle związanym z Piłsudskim i jego najbliższymi współpracownikami. Monument przedstawia Kazimierza Sosnkowskiego w mundurze i płaszczu, wspierającego się na szabli oficerskiej, z trzymanym w lewej dłoni tomikiem wierszy Baudelaire’a „Les fleurs dum al” („Kwiaty zła”). Generał był bowiem nie tylko żołnierzem i politykiem, ale także poliglotą i tłumaczem. Na cokole pomnika umieszczono napis: „Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969 w służbie Rzeczypospolitej”.

W uroczystości odsłonięcia pomnika wziął udział między innymi ówczesny wicepremier i minister kultury i dziedzictwa narodowego Piotr Gliński, który w przemówieniu tak określał Sosnkowskiego: „to człowiek, który całe życie myślał o Polsce, polski patriota, Polak, który życie poświęcił ojczyźnie, a jego życiorys jest probierzem, wzorcem dla nas wszystkich”. Do uczestników uroczystości list skierował również prezydent Andrzej Duda, który zaznaczył, że: „wzorzec męznego Polaka, o szerokich horyzontach, chłodnym umyśle i gorącym sercu, który pozostawił generał Sosnkowski, zachowuje pełną aktualność także w naszych czasach. Dlatego raz jeszcze dziękując Państwu za uhonorowanie Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych RP, życzę, aby odsłaniany dzisiaj pomnik przyczynił się do upowszechniania znajomości jego dokonań oraz kształtowania postaw patriotycznych i obywatelskich”.

Poza opisanymi wyżej obiektami w kilku polskich miastach odsłonięto popiersia bohatera naszych rozważań. Na stronie internetowej Stowarzyszenia Pamięci Generała Kazimierza Sosnkowskiego wskazano, że znajdują się one między innymi w Zakopanem, Mińsku Mazowieckim oraz w warszawskim Rembertowie. Ostatnia z lokalizacji jest szczególnie interesująca, bowiem popiersie znajduje się obok nowej siedziby Wojskowego Biura Historycznego, a odsłonięte zostało w 2018 r. w obecności ówczesnego ministra obrony narodowej Mariusza Błaszczaka.

Patronaty

Wojskowe Biuro Historyczne powstało na podstawie decyzji ministra obrony narodowej Antoniego Macierewicza z dnia 21 kwietnia 2016 r. z połączenia Centralnego Archiwum Wojskowego oraz Wojskowego Biura Badań Historycznych, wchodzącego wcześniej w skład Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej. Patronem nowo powstałej instytucji został bohater niniejszych rozważań – gen. Kazimierz Sosnkowski.

Upamiętnianie zasłużonych w naszych dziejach postaci poprzez nadawanie ich imienia instytucjom oraz miejskim ulicom i placom stanowi niezwykle ważną, a równocześnie najpowszechniejszą chyba formę kształtowania społecznej pamięci historycznej. Gen. Sosnkowski, poza przywołanym wyżej Wojskowym Biurem Historycznym w Warszawie oraz wspomnianą wcześniej Publiczną Szkołą Podstawową w Antoniowie, patronuje również stadionowi Polonii Warszawa na Nowym Mieście przy ul. Konwiktorskiej 6. To kolejna, a przy tym chyba nieco mniej znana płaszczyzna pozapolitycznej aktywności Generała, który był wielkim entuzjastą piłki nożnej, zdeklarowanym kibicem „czarnych koszul”, a w latach 1928–1939 prezesem Klubu Sportowego Polonia Warszawa.

Ciekawą, sięgającą lat 20. XX wieku historię ma też patronat Sosnkowskiego nad 7. Pułkiem Ułanów Lubelskich. W pierwszych tygodniach 1920 r. Generał został poproszony o objęcie szefostwa nad tą zasłużoną podczas wojny polsko-bolszewickiej formacją kawaleryjską i wkrótce tę propozycję przyjął. Wprowadzono wówczas nazwę „7 Pułk Ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego”, choć przez kilkanaście kolejnych lat Ministerstwo Spraw Wojskowych takiej formy nazewnictwa nie uznawało, ponieważ patronem była osoba żyjąca. Sytuację zmienił dopiero rozkaz gen. Tadeusza Kasprzyckiego z 31 grudnia 1937 r., w którym w pozycji 224 czytamy:

7 pułkowi ułanów zatwierdzam nazwę: „7 pułk ułanów lubelskich imienia GENERAŁA KAZIMIERZA SOSNKOWSKIEGO”

W związku z tym zarządzam noszenie przez żołnierzy tego pułku na naramiennikach kurtek i płaszczy – zamiast dotychczasowej numeracji – inicjałów „K. S.” według wzoru jak załącznik do niniejszej pozycji. I n i c j a ł y:

- dla oficerów i chorążych są haftowane niemi metalowymi oksydowanymi na stare srebro,
- dla podoficerów niższej stopnia chorążego i ułanów są wykonane z białego matowanego metalu.

Podoficerom zawodowym zezwalam na noszenie przy ubiorze poza służbowym inicjałów haftowanych (Odziemkowski 1989: 15).

Pułk został rozformowany po klęsce Polski w wojnie obronnej 1939 r., jednak jego tradycje od 1999 r. kultywuje 7. Dywizjon Ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego (początkowo funkcjonujący pod nazwą 7. Batalion Kawalerii Powietrznej).

U schyłku istnienia II Rzeczypospolitej gen. Kazimierz Sosnkowski został uhonorowany także w nazwie jednej z poleskich miejscowości, obecnie znajdującej się na terytorium Białorusi. Mowa tu o Leninie, przemianowanym 15 maja 1939 r., decyzją ministra spraw wewnętrznych gen. Felicjana Sławoja Składkowskiego, na Sosnkowicze. W piśmie „Polska Zbrojna” z 5 lipca 1939 r. można było przeczytać na ten temat:

Na podstawie rozporządzenia min. spraw wewnętrznych została zmieniona dotychczasowa nazwa miasteczka Lenin w pow. łuninieckim na Sosnkowicze. Nazwa Lenin pochodzi od imienia córki dawnego właściciela dóbr lenińskich Jeleny (zdrobniale Leny). W związku ze zmianą nazwy miasteczka istnieje projekt, aby została również zmieniona nazwa majątku Lenin na Kazimierzówkę. W ten sposób byłyby w pow. łuninieckim dwie osady, których nazwa pochodziłaby od imienia i nazwiska gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, który często odwiedza te miejscowości.

Wspomniane wyżej przykłady form honorowania Generała w II Rzeczypospolitej, a więc jeszcze za jego życia, wpisują się w realia ówczesnej polityki państwa autorytarnego, której istotnym elementem było krzewienie kultu nie tylko marszałka Piłsudskiego, ale także jego najbliższych współpracowników – sanacyjnego establishmentu. Współcześnie upamiętnianie postaci historycznych poprzez patronaty kojarzone jest przede wszystkim z nazewnictwem placów i ulic. Jest to bez wątpienia najpowszechniejsza forma kształtowania społecznej pamięci historycznej (Wyrobisz 1999: 511–523). Także imię bohatera naszych rozważań pojawia się w przestrzeni publicznej polskich miast, choć należy podkreślić, że liczba ulic, placów, skwerów czy rond, którym patronuje Kazimierz Sosnkowski, nie jest specjalnie wysoka. Według zestawienia dostępnego na stronie www.wykaz.rky.pl, w całej Polsce znajduje się 30 tego typu miejsc.

Znaczki pocztowe

W dobie gasnącej tradycyjnej epistolografii, wypieranej przez wszechobecną komunikację elektroniczną, znaczki i karty pocztowe nie są już tak powszechnie wykorzystywane jak jeszcze kilkanaście czy kilkadziesiąt lat temu. Nie zmienia to jednak faktu, że są one wciąż obecne w przestrzeni publicznej i tym samym mogą stanowić i stanowią środek popularyzacji wiedzy o wydarzeniach i postaciach historycznych.

Należy zauważyć, że także gen. Kazimierz Sosnkowski został upamiętniony na wyemitowanym przez Poczta Polską znaczku, choć zdarzyło się to tylko raz – w 2023 r. Wprowadzony wówczas do obiegu znaczek o wartości 3,90 zł przedstawia wizerunek Generała w mundurze, z prawej strony umieszczony został margines z generalskim wężym oraz podpis: *Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*. Obok widnieje inicjał imienia oraz nazwisko projektanta, Jarosława Ochendzana. Znaczek wydrukowany został na papierze fluorescencyjnym techniką offsetową w nakładzie 144 tys. sztuk.

Emisji znaczka towarzyszyło również wydanie koperty FDC, na której przedstawiono orzelka wojskowego, generalski wąż oraz napis:

GENERAL KAZIMIERZ SOSNKOWSKI (1885–1969)
80. ROCZNICA POWOŁANIA
GEN. BRONI KAZIMIERZA SOSNKOWSKIEGO
NA STANOWISKO
NACZELNEGO WODZA POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH.

Film

Niemal od chwili narodzin X Muzy film, a później także telewizja bywały wykorzystywane w celu kształtowania określonej wizji przeszłości, a tym samym świadomości historycznej widzów, oraz utrwalania w społecznej pamięci zbiorowej kluczowych wydarzeń i ich uczestników (Piotrowska 2016: 59–78; Hendrykowski 2000; Zwierzchowski 2018: 451–459; Januchta 2018: 460–464). Również Kazimierz Sosnkowski kilkakrotnie zagościł na ekranach kinowych i telewizyjnych jako bohater *public history*. Na stronie www.filmpolski.pl filmografia poświęcona Generałowi obejmuje siedem pozycji fabularnych, fabularyzowanych oraz dokumentalnych.

Po raz pierwszy postać Sosnkowskiego pojawiła się w filmie Jerzego Kawalerowicza *Śmierć prezydenta* z 1977 r. To oparta na faktach opowieść o wydarzeniach z grudnia 1922 r. i zabójstwie pierwszego

prezydenta odrodzonej Rzeczypospolitej Gabriela Narutowicza, w której bliskiego współpracownika Józefa Piłsudskiego zagrał Jan Krzyżanowski. Autorami scenariusza byli Bolesław Michałek i Jerzy Kawalerowicz, zaś muzykę do filmu stworzył Adam Walaciński.

W 1984 r. na ekrany kin wszedł wyprodukowany rok wcześniej film Bohdana Poręby *Katastrofa w Gibraltarze* według scenariusza Włodzimierza T. Kowalskiego, z muzyką Lucjana Kaszyckiego. W filmie tym, opowiadającym o losach gen. Władysława Sikorskiego w okresie od września 1939 r. do tragicznej śmierci 4 lipca 1943 r., w postać gen. Kazimierza Sosnkowskiego wcielił się Emil Karewicz. W tym samym 1984 r. Telewizja Polska wyemitowała serię dokumentów, tj. wywiadów z Jadwigą Sosnkowską, wdową po generale. Materiał ten posłużył między innymi do przygotowania publikacji *W kręgu mitów i rzeczywistości*, będącej wywiadem rzeką Włodzimierza T. Kowalskiego z żoną Generała na temat jego działalności politycznej i wojskowej. Książka ukazała się w 1988 r.

Na inne filmy, w których pojawia się interesująca nas postać, trzeba było poczekać kilka dziesięcioleci, po raz kolejny Kazimierza Sosnkowskiego spotykamy bowiem dopiero w filmie *Legiony* Dariusza Gajewskiego z 2019 r. Obraz ten poświęcony został działaniom Legionów Polskich z lat 1914–1916, choć jego zwieńczeniem są wydarzenia z listopada 1918 r. W filmie, do którego scenariusz napisali Tomasz Łysiak, Dariusz Gajewski, Michał Godzic i Maciej Pawlicki, w postać Sosnkowskiego wcielił się Maciej Marczewski.

Również w 2019 r. na ekrany kin wszedł sensacyjny obraz Władysława Pasikowskiego *Kurier*, inspirowany historią tajnych misji Jana Nowaka Jeziorańskiego. Autorami scenariusza byli reżyser oraz Sylwia Wilkos, muzykę do filmu skomponował Jan Duszyński, a postać Sosnkowskiego zagrał Jan Frycz.

Po przełomie roku 1989 zaczęły powstawać także rzetelne i obiektywne filmy dokumentalne poświęcone postaciom związanym z historią II Rzeczypospolitej oraz wojenną i powojenną emigracją. Kazimierz Sosnkowski stał się bohaterem takich produkcji, wśród których w pierwszej kolejności należy wymienić obraz *Naczelný Wódz Generał Kazimierz Sosnkowski* z 1992 r. Jego reżyserem i scenarzystą był Zbigniew Wawer. O dekadę młodszy jest pięcioodcinkowy cykl dokumentalny poświęcony dowódcom Armii Krajowej, w którym za scenariusz i reżyserię odpowiadali Zofia Kunert oraz Andrzej Krzysztof Kunert. Drugi odcinek tego cyklu – *Godziemba* – poświęcony został Sosnkowskiemu jako komendantowi głównemu konspiracyjnego Związku Walki Zbrojnej oraz Naczelnemu Wodzowi Polskich Sił Zbrojnych. W opisie filmu na stronie www.filmpolski.pl możemy przeczytać m.in.: „O działalności

generała, niegdyś legionisty i najbliższego współpracownika marszałka Piłsudskiego, mówią w filmie: Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska, synowie generała: Aleksander i Piotr Sosnkowscy, Józef Garliński i Jan Nowak-Jeziorański”.

Jako ostatni, najmłodszy, wymienić należy fabularyzowany film dokumentalny z 2019 r. – *15 miesięcy do niepodległości*, w reżyserii i według scenariusza Leszka Staronia i Jerzego Oleszkowicza. Obraz ten opowiada o ponadrocznym okresie uwięzienia Piłsudskiego w twierdzy magdeburskiej, a w postać Sosnkowskiego w filmie wcielił się Robert Żurek.

Inne

Kazimierz Sosnkowski to żołnierz i polityk, którego droga życiowa i dokonania bez wątpienia zasługują na upamiętnienie. Jak wynika z powyższego zestawienia, jego obecność w szeroko rozumianej przestrzeni publicznej jest zauważalna, choć zakres owej obecności można określić jako dość skromny. Należy jednak mieć nadzieję, że ustanowiony przez Sejm patronat roku zmieni nieco tę sytuację. Na sejmową uchwałę zareagowali już kibice Polonii Warszawa, którzy dla swych sympatyków stworzyli szalik poświęcony Generałowi – prezesowi klubu w latach 1928–1939.

O znaczeniu postaci Sosnkowskiego świadczyć może również zainteresowanie jego nazwiskiem w statystykach wyszukiwań internetowych. To wszak ogromna przestrzeń funkcjonowania *public history*. Wpisawszy w wyszukiwarce hasło *Sosnkowski*, już po chwili otrzymamy około 166 tys. wyników, wśród których na pierwszym miejscu pojawia się największa na świecie encyklopedia internetowa, Wolna Encyklopedia Wikipedia. Wartość merytoryczną zamieszczanych w niej wpisów wiele osób podważa, samą Wikipedię uznając za źródło co najmniej nierzetelne. Nie można jednak zaprzeczyć, że jest ona obecnie głównym dostarczycielem informacji dla milionów użytkowników, nie tylko uczniów i studentów. Warto również podkreślić, że tylko w polskojęzycznej jej wersji zamieszczono do dzisiaj ponad 1,6 mln artykułów.

Jak więc wygląda kwestia zainteresowania internautów artykułem poświęconym Kazimierzowi Sosnkowskiemu? Według danych statystycznych obejmujących okres od 1 lipca 2015 do końca czerwca 2025 r. stronę tę odwiedzano w Wikipedii łącznie 646 635 razy, co daje średnio 5389 wejść w skali miesiąca. To naprawdę niemały wynik i dowód popularności tej postaci, nawet jeśli tylko nieliczni użytkownicy pokusili się o przeczytanie całego, bardzo rozbudowanego tekstu. Pozostaje ży-

wić nadzieję, że obchodzony obecnie Rok Sosnkowskiego wiedzę na temat tej ważnej postaci upowszechni, pogłębi i spopularyzuje, do czego, jak ufamy, przyczyni się także niniejsza publikacja.

Nośnikiem pamięci o generale Kazimierzu Sosnkowskim pozostaje także jego własna twórczość publicystyczna, wspomnieniowa i dokumentacyjna, która współkształtuje sposób postrzegania jego osoby zarówno w środowisku historyków, jak i w szerszej opinii publicznej. Teksty takie jak *Z Legionów do Magdeburga*, *Cieniom Września*, *Nakazy chwili* czy *W obronie praw Polski* ukazują Sosnkowskiego jako uczestnika i komentatora kluczowych wydarzeń XX wieku, konsekwentnie artykułującego wizję polskiej racji stanu, odpowiedzialności elit oraz miejsca Polski w Europie. Stanowią one zarazem ważne źródło do badań nad recepcją jego myśli politycznej, pozwalają lepiej zrozumieć motywacje i argumentację jednego z głównych współtwórców obozu niepodległościowego oraz ułatwiają weryfikację narosłych wokół niego stereotypów. Wpisują się tym samym w szerszy proces „samoupamiętnienia”, w którym bohater historyczny współtworzy własny wizerunek poprzez słowo drukowane, a kolejne edycje i wznowienia tych prac po 1945 r., w kraju i na emigracji, stają się istotnym elementem kultury pamięci i jednym z punktów odniesienia dla współczesnych debat nad zasadnością jego uhonorowania poprzez parlamentarny patronat roku.

Zakończenie

Analizując działania podjęte w ramach Roku Generała Kazimierza Sosnkowskiego, należy podkreślić, że decyzja Sejmu RP z 2024 r. o ustanowieniu go patronem roku 2025 miała nie tylko wymiar symboliczny, ale również ogromny potencjał edukacyjny, ideowy i kulturowy. Uchwała, przyjęta jednogłośnie, stanowiła przykład dojrzałej polityki pamięci – opartej na ponadpartyjnym konsensusie i uznaniu dla osoby o wyjątkowym znaczeniu dla dziejów XX-wiecznej Polski. Proces legislacyjny, poprzedzony merytoryczną debatą parlamentarną oraz poparty głosami wszystkich klubów poselskich, potwierdził wyjątkową rangę tej inicjatywy i jej potencjalną wartość w sferze edukacji historycznej. Rok Sosnkowskiego stworzył szansę na przypomnienie o bohaterze, który przez dekady pozostawał na marginesie podręcznikowych i medialnych narracji. Choć jego imię znane jest historykom i specjalistom, dla szerokiego grona uczniów, nauczycieli i odbiorców kultury pozostaje postacią nieco zapomnianą. Sejmowy patronat roku otworzył możliwość odbudowy tej pamięci – poprzez wydarzenia lokalne i ogólnopolskie, działania instytucji edukacyjnych, kampanie informacyjne i popularyzatorskie, a także materiały dydaktyczne przygotowywane dla szkół.

Jak wykazała przeprowadzona w niniejszym artykule analiza, obecność Kazimierza Sosnkowskiego w przestrzeni publicznej była do tej pory relatywnie słaba. Niewielka liczba pomników, nieliczne patronaty instytucji i ulic, skromna liczba produkcji filmowych i materiałów ikonograficznych – to wszystko składało się na obraz postaci nie do końca zakorzenionej w społecznej świadomości. Dlatego też parlamentarna uchwała miała szansę stać się impulsem do zmiany tego stanu rzeczy. Wiosną 2025 r., gdy obchodzony był już oficjalnie Rok Generała Sosnkowskiego, można było zaobserwować pozytywne oznaki tej zmiany – szkoły, instytucje kultury i organizacje społeczne zaczęły włączać się w upamiętnienie jego osoby. Szczególnie istotne jest w tym kontekście znaczenie działań podejmowanych w obrębie edukacji formalnej i nieformalnej. Postać generała Kazimierza Sosnkowskiego może i powinna być obecna w szkolnych narracjach historycznych, mimo że nie została wprost ujęta w podstawie programowej. Jak wykazano, jego losy i działalność wpisują się w liczne wątki obowiązkowego nauczania historii w szkole podstawowej – od walki o niepodległość przed 1918 r., przez funkcjonowanie władz RP na uchodźstwie i dzieje Polskiego Państwa Podziemnego, aż po genezę i dramat powstania warszawskiego. Brak systemowego ujęcia tej postaci stanowi nie tylko lukę merytoryczną, ale i niewykorzystaną szansę na pogłębienie zrozumienia złożonych losów II Rzeczypospolitej i Polaków na emigracji.

Zwrócono również uwagę na istotne przykłady popularyzatorskich inicjatyw, które mogą stanowić wsparcie dla nauczycieli i edukatorów. Do najważniejszych należą: wystawa IPN z 2022 r., lekcje i scenariusze przygotowane w ramach projektu „Poznaj Historię”, seminarium MCDN w Krakowie z 2025 r. oraz emisja znaczka pocztowego i koperty FDC. Te narzędzia, choć rozproszone i nieliczne, pokazują potencjał budowania zintegrowanej polityki upamiętniania postaci historycznych. W kontekście omawianych działań warto podkreślić znaczenie tzw. *public history*, czyli historii obecnej w przestrzeni publicznej. Przypadek Sosnkowskiego dowodzi, że efektywne upamiętnianie wymaga współpracy między instytucjami kultury, organami państwa, edukatorami i społecznościami lokalnymi. To właśnie poprzez zintegrowane działania możliwe staje się nie tylko oddanie należnego hołdu wybitnej postaci, ale też skuteczne kształtowanie zbiorowej pamięci i tożsamości narodowej. Współczesne narzędzia popularyzacji – od pomników, przez media, po internet i edukację szkolną – powinny być ze sobą spójnie powiązane.

Wnioski płynące z artykułu są więc zarówno konkretne, jak i ogólne. Z jednej strony, należy postulować rozwój materiałów dydaktycznych poświęconych Kazimierzowi Sosnkowskiemu oraz uwzględnienie

go w planach nauczania historii. Z drugiej – warto apelować o szerszą refleksję nad wykorzystaniem uchwał parlamentarnych w kształtowaniu kultury historycznej. Choć akty te mają charakter niewiążący, mogą stanowić inspirację do realnych działań w przestrzeni publicznej. Aby jednak tak się stało, potrzebna jest większa aktywność instytucji nauki, edukacji i kultury. Wybór generała Sosnkowskiego jako patrona roku to nie tylko ukłon w stronę wybitnej jednostki, ale i okazja do edukacyjnego przewartościowania. To szansa na przywrócenie należnego miejsca postaci, która łączy w sobie ideały niepodległościowe, doświadczenie wojenne, refleksję polityczną i moralną niezłomność. Jeśli Rok Sosnkowskiego ma pozostać w pamięci jako coś więcej niż symboliczna uchwała, musi być wypełniony treścią – edukacyjną, kulturową, społeczną. Tylko w ten sposób możliwe jest zrealizowanie pełnego potencjału decyzji Sejmu RP – nie tylko oddającej cześć przeszłości, ale także budującej świadome, zakorzenione w historii społeczeństwo przyszłości.

Bibliografia

Źródła normatywne

- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, MP 1992, nr 26, poz. 185, art. 33a.
- Decyzja nr 127/MON ministra obrony narodowej z dnia 21 kwietnia 2016 r. w sprawie utworzenia Wojskowego Biura Historycznego*, Dz.Urz. MON 2016, poz. 76.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego*, Dz.U 2024, poz. 996.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 maja 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, MP 2021, poz. 483, art. 33a.
- Obwieszczenie Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 sierpnia 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Senatu – Regulamin Senatu*, MP 2018, poz. 846.
- Rozkaz ministra spraw wojskowych*, Dz. Rozk. MSWojsk. 1937, Nr 18, poz. 224.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 lipca 2024 r. w sprawie ustanowienia roku 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego*, MP 2024, poz. 740.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 grudnia 2005 r. w sprawie uczczenia pamięci gen. Kazimierza Sosnkowskiego w 120. rocznicę urodzin*, MP 2005, nr 80, poz. 1125.
- Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 maja 1939 r. o zmianie nazwy miejscowości i gminy wiejskiej Lenin*, MP 1939, nr 123, poz. 292.

Opracowania

- Białokur M., 2018, *Radiowe i telewizyjne programy historyczne [w:] Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 451–459.
- Białokur M., Biedka K., Drożdż L., Gołębiowski D., Maresz T., Misiurska A., 2024. *Rok Wincentego Witosa. Historia – polityka – edukacja*, Opole.

- Białokur M., Maresz T., 2023, *Doceniony przez Sejm Wojciech Korfanty – Patron Roku 2023 roku i jego miejsce we współczesnej przestrzeni publicznej*, „Polish Biographical Studies”, nr 11, s. 253–324.
- Białokur M., Maresz T., 2024a, *Mikołaj Kopernik. Patron 2023 r. i Dnia Nauki Polskiej. Decyzje Sejmu i Senatu o upamiętnieniu Mikołaja Kopernika*, „Klio”, t. 71, s. 93–136.
- Białokur M., Maresz T., 2024b, *Wojciech Korfanty patronem 2023 roku. Droga do sejmowej uchwały*, „Studia Śląskie”, t. 94, s. 337–356.
- Białokur M., Maresz T., 2025, *O przeszłości w teraźniejszości na Wiejskiej uchwalonej, czyli rzecz o patronach roku Sejmu i Senatu RP w latach 2001–2023*, „Przegląd Sejmowy”, nr 2, s. 123–149.
- Brzoza L., 1989, *Działalność zjednoczeniowa generała Kazimierza Sosnkowskiego w latach 1952–1956*, Warszawa.
- Film i historia. Antologia, 2008, red. I. Kurz, Warszawa.
- Gaul J., 2006, *W sprawie pobytu Józefa Piłsudskiego i Kazimierza Sosnkowskiego w twierdzach Wesel i Magdeburga*, „Dzieje Najnowsze”, nr 3, s. 3–16.
- Gębczyńska-Janowicz A., 2010, *Polskie założenia pomnikowe. Rola architektury w tworzeniu miejsc pamięci od połowy XX wieku*, Warszawa.
- Hendrykowski M., 2000, *Film jako źródło historyczne*, Poznań.
- Januchta B., 2018, *Telewizja jako narzędzie promowania historii. Wspomnienia i perspektywy [w:] Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 460–464.
- Kirszak J., 2008, *Współtwórca niepodległości*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 11–12, s. 106–116.
- Kirszak J., 2012, *Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, Warszawa.
- Kowalewski M., 2007, *Zmiany na cokolach. Uwagi o funkcjach pomników w przestrzeni miasta*, „Obóz. Problemy narodów byłego obozu komunistycznego”, nr 49, s. 125–137.
- Kulka G., 2013, *Śledztwo w sprawie próby samobójstwa gen. Kazimierza Sosnkowskiego*, „Dzieje Najnowsze”, nr 1, s. 47–59.
- Nijkowski L.M., 2017, *Uchwały sejmowe jako mechanizm polityki pamięci*, „Przegląd Humanistyczny” 2017, nr 2, s. 89–103.
- Nijkowski L.M., 2021, *Sejmowe uchwały upamiętniające jako medium pamięci zbiorowej. Studium przypadku: Muzeum Śląska Opolskiego*, „Studia Socjologiczne”, nr 1, s. 43–60.
- Odziemkowski J., 1989, *7 Pułk Ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego*, Warszawa.
- Pestkowska M., 1995, *Kazimierz Sosnkowski*, Wrocław.
- Piotrowska M., 2016, *Rola i znaczenie filmu w popularyzacji historii a kształtowanie społecznej świadomości historycznej*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne”, nr 14, s. 59–78.
- Secler B., 2011, *Wielkie rocznice w uchwałach VI kadencji Sejmu RP [w:] Wielkie rocznice w dyskursie publicznym i pamięci społecznej*, red. M. Kosman, Poznań, s. 321–336.
- Secler B., 2017, *Konfliktowe rocznice – wymiar międzynarodowy polskiej polityki pamięci na przykładzie wybranych uchwał rocznicowych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Humanistyczny”, nr 2, s. 115–124.
- Secler B., 2018, *Odzyskanie niepodległości w uchwałach rocznicowych Sejmu i Senatu RP i świadomości historycznej Polaków [w:] Polska po latach niewoli*, red. R. Kowalczyk, Łomża, s. 345–360.
- Secler B., 2021, *Narracje alternatywne i marginalne w uchwałach rocznicowych Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2009–2019*, „Politeja”, nr 1, s. 209–226.

- Skrzypek M., 2022, *Delegitymizacja tranzycji systemowej w polskim dyskursie sejmowym na przykładzie exposé Prezesów Rady Ministrów i uchwał okolicznościowych (1991–2019)*, „Refleksje”, nr 2, s. 171–185.
- Stobiecki R., 2018, *Pamięć historyczna* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 29–37.
- Wojdon J., 2018, *Czym jest public history?* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 11–16.
- Wojewódzki I., 2009, *Kazimierz Sosnkowski podczas II wojny światowej: książkę niezłomny czy Hamlet w mundurze?*, Warszawa.
- Wyszczelski L., 2010, *Generał Kazimierz Sosnkowski*, Warszawa.
- Zenderowski R., Cebul K., 2020, *Polityka historyczna w zróżnicowanym społeczeństwie*, „Edukacja Międzykulturowa”, nr 2, s. 103–116.
- Zięba A., 2001, *Sosnkowski Kazimierz (1885–1969)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XL, Kraków 2001, s. 524–539.
- Wyrobisz A., 1999, *Nazwy ulic, placów i dzielnic w miastach polskich: nośniki informacji – źródła historyczne – zabytki kultury*, „Przegląd Historyczny”, t. XC, z. 4, s. 511–523.
- Zawistowski A., 2018, *Historia w Wikipedii* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 351–358.
- Ziętara P., 1995, *Misja ostatniej szansy. Próba zjednoczenia polskiej emigracji politycznej przez gen. Kazimierza Sosnkowskiego w latach 1952–1956*, Warszawa.
- Zwierzchowski P., 2018, *Filmy historyczne* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa, s. 435–444.

Publikacje internetowe

- 15 miesięcy do niepodległości*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1252056> (dostęp: 17.07.2025).
7. *Dywizjon Ulanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego*, https://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=437&Itemid=27 (dostęp: 17.07.2025).
- Antoniów. Generał już z głową*, <https://sandomierz.gosc.pl/doc/6322340.Antoniow-General-juz-z-glowa> (dostęp: 17.07.2025).
- Archikatedra Warszawska*, <https://katedra.mkw.pl/wnetrze/> (dostęp: 17.07.2025).
- Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=nws-n88-n8816> (dostęp: 17.07.2025).
- Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=katzn-2023-zn5359> (dostęp: 17.07.2025).
- Godziemba*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=4213972> (dostęp: 17.07.2025).
- Historia Polonii Warszawa*, <https://polonia.waw.pl/historia-polonii-warszawa/> (dostęp: 17.07.2025).
- IPN, 2022, *Kazimierz Sosnkowski*, <https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/wystawy/biografie-elementarne/159206%2CKazimierz-Sosnkowski.html> (dostęp: 17.07.2025).
- Józef Piłsudski wraz z Kazimierzem Sosnkowskim*, <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/215032/da6e07f2fc41eb13a603673636eb1206/> (dostęp: 17.07.2025).
- Katastrofa w Gibraltarze*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=12882> (dostęp: 17.07.2025).
- Kazimierz Sosnkowski – państwo zdradzone*, <https://mcdn.edu.pl/krakow/polska-generalasosnkowskiego-panstwo-zdradzone-80-rocznica-zakonczenia-ii-wojny-swiatej/> (dostęp: 17.07.2025).

- Kazimierz Sosnkowski. *Filmografia*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=11111435> (dostęp: 17.07.2025).
- Kurier, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1247169> (dostęp: 17.07.2025).
- Legiony, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=1129167> (dostęp: 17.07.2025).
- List z okazji odsłonięcia pomnika gen. Kazimierza Sosnkowskiego, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/list-odsloniecie-pomnika-general-a-kazimierza-sosnkowskiego,47167> (dostęp: 17.07.2025).
- Miejsca pamięci. Sulejówek. Pomnik gen. Kazimierza Sosnkowskiego, https://nitecki.wie-trzykowski.net/Nitecki_Miejsca.pamieci_Sulejowek_Pomnik.Kazimierza.Sosnkowskiego.pdf (dostęp: 17.07.2025).
- Miejsca upamiętniające generała Kazimierza Sosnkowskiego, <https://sosnkowski.pl/miejsca-pamieci/> (dostęp: 17.07.2025).
- Minister kultury odsłonił pomnik gen. Kazimierza Sosnkowskiego w Sulejówku, <https://dzieje.pl/wiadomosci/minister-kultury-odslonil-pomnik-gen-kazimierza-sosnkowskiego-w-sulejowku> (dostęp: 17.07.2025).
- Naczelnny Wódz General Kazimierz Sosnkowski, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1239221> (dostęp: 17.07.2025).
- Odsłonięcie i poświęcenie Pomnika Pamięci w Antoniowie, https://www.radomysl.pl/asp/_pdf.asp?typ=13&sub=1&menu=2&dzialy=2&akcja=artykul&artykul=3881 (dostęp: 17.07.2025).
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego w Antoniowie, <https://antoniow.edu.pl/category/patron/> (dostęp: 17.07.2025).
- Sejm RP, 2024, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja X, *Sprawozdanie stenograficzne z 16. posiedzenia Sejmu RP w dniu 24 lipca 2024 r.* (drugi dzień obrad), https://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter10.nsf/0/2F4749862D334FEFC1258B64007B4C2E/%24File/16_b_ksiadzka_bis.pdf (dostęp: 17.07.2025).
- Sejm RP, 2024, Kancelaria Sejmu Biuro Komisji Sejmowych, Komisja Kultury i Środków Przekazu. Pełny zapis przebiegu posiedzenia (nr 29) z dnia 12 lipca 2024 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy10.nsf/0/75B17AFFA36E27F2C1258B7F0032F69D/%24File/0069110.pdf> (dostęp: 17.07.2025).
- Sejm RP, 2024, Poselski projekt uchwały w sprawie ustanowienia roku 2025 Rokiem Generała Kazimierza Sosnkowskiego, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/druk.xsp?nr=360> (dostęp: 17.07.2025).
- Sejm RP, 2024, Sprawozdanie Komisji Kultury i Środków Przekazu z posiedzenia z dnia 12 lipca 2025 r., dotyczące poselskiego projektu uchwały (druk nr 532), <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/0D4078DE8D50B119C1258B5B0025D1BA/%24File/532.pdf> (dostęp: 17.07.2025).
- Stadion Polonii Warszawa im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego, https://stadiony.net/stadiony/pol/stadion_polonii_ (dostęp: 17.07.2025).
- Statystyka odwiedzin, https://pageviews.wmcloud.org/?project=pl.wikipedia.org&platform=all-access&agent=user&redirects=0&start=2015-07&end=2025-06&pages=Kazimierz_Sosnkowski (dostęp: 17.07.2025).
- Szalik okazjonalny General Sosnkowski, <https://sklep.ultrasenigma.pl/produkt/szalik-okazjonalny-general-sosnkowski/> (dostęp: 17.07.2025).
- Śmierć prezidenta, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=12480> (dostęp: 17.07.2025).
- Uhonorowanie ojców niepodległości w Parku Jordana, https://www.krakow.pl/aktualnosci/225017,33,komunikat,uhonoruja_ojcow_niepodleglosci_w_parku_jordana.html (dostęp: 17.07.2025).

Wikipedia Wolna Encyklopedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia_polskoj%C4%99yczna (dostęp: 17.07.2025).

Wojskowe Biuro Historyczne ma nową siedzibę, <https://www.polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/27154> (dostęp: 17.07.2025).

Wojskowe Biuro Historyczne, <https://wbh.wp.mil.pl/pl/pages/patron-2018-08-28-2/> (dostęp: 17.07.2025).

Wykaz ulic, <https://wykaz.rky.pl/szukaj.php?s=Sosnkowskiego&x=Szukaj> (dostęp: 17.07.2025).